

Het bonum commune

door **Janne E. Nijman** De auteur is wetenschappelijk directeur van het T.M.C. Asser Instituut in Den Haag, en hoogleraar in Amsterdam en Genève.

De coronacrisis laat ons de beperkingen van het sociaal atomisme en de globale interdependentie aan den lijve ondervinden. Zij bevestigt de waarde van het relationeel mensbeeld en de grenzen van het liberale politieke denken. Nu we aan het begin staan van een formatie die door twee liberale partijen gedomineerd zal worden, is het aan het CDA om te putten uit een traditie met een rijkere publieke moraal.

Het liberalisme is gefundeerd op de beginselen van autonomie, negatieve vrijheid en het recht op zelfbehoud. Historicus Richard Tuck heeft overtuigend uiteengezet hoe liberalisme en (handels)imperialisme verbonden zijn. De liberale publieke moraal is van oudsher minimalistisch: mensen delen het recht op zelfbehoud en handelen vanuit hun eigen belang en vanuit een zeer beperkte (economische) rationaliteit en moraliteit. Natuurlijk, liberalen geven aan dat respect voor de vrijheid van anderen net zo goed deel uitmaakt van hun denken. Maar het recente (neo) liberale denken heeft bijgedragen aan gebrekkig onderhoud van de overheid, dominantie van marktfundamentalisme en onvoldoende politiek debat over sociale rechtvaardigheid. En, eerlijk is eerlijk: ook het CDA vertoonde nogal wat (neo)liberale trekjes.

In het liberale denken is het sociaal contract gesloten uit eigenbelang. Rivaliserende burgers onderwerpen zich aan de staat waarvan zij het geweldsmonopolie erkennen. Het is een uitweg uit een situatie van anarchie,

wantrouwen en angst voor de ander; het legitimeert staatsgezag en fundeert de rechtsstaat. Het sociaal contract gaat veelal uit van een samenleving gebaseerd op transactionele relaties. Het CDA heeft tegenover dit liberale contractdenken iets anders te bieden.

In de christendemocratische visie is het sociaal contract gebaseerd op een relationeel mensbeeld. Zij gaat uit van de positieve vrijheid van de burger en hanteert een moreel concept van burgerschap. Een sterke democratische rechtsstaat en rechtvaardige instituties zijn noodzakelijk om burgers te beschermen tegen politieke macht, maar ook om deel te hebben aan de politiek. Tegenmacht komt vanuit de samenleving van burgers die deelnemen aan een continu gesprek over wat ons bindt, en over die eeuwenoude vraag: wat is een goede samenleving? Hoe beschermen we het gemeenschappelijke goede – vrede en veiligheid, klimaat en biodiversiteit, volksgezondheid, volkshuisvesting, werkgelegenheid of naleving van mensenrechten? De christendemocratie ziet een publieke moraal die rijker is dan *quid pro quo* en die solidariteit en wederzijdse erkenning en respect bevordert.

Alleen puttend vanuit die traditie is het CDA relevant voor het hoognodige gesprek over het bonum commune en over het politiek en bestuurlijk handelen dat daarbij past.